

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Speculum Quaestionum moralium, in universam Aristotelis philosophi summi Ethicen

Case, John

Francofurtum, 1597

VD16 C 1242

Cap. III. - An iustitia tribuens sit medium geometricu? [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-109038](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109038)

Resp.

Non negat philosophus adulterum esse, sed contendit probare potius iniustum, cupidum & avarum esse appellandum: quia non concupiscentiam sed de voluptatis, sed cupiditatem & sitim pecuniarum secutus hos scelus perpetravit.

Opp.

Lucrum sequitur adulterium, quod lucri causa committitur: ergo eiusdem maculam ac denominationem non tollit: quippe prius à posteriore non tollitur.

Resp.

Lucrum sequitur in actione, sed in proposito ac intentione animi precedit, praesertim cum non propter delectationem, sed propter quastum tale perpetratur flagitium. Quare ut qui telo in scopum missis, quamvis forte occidit hominem, pro homicida lege non condemnatur: ita qui lucro solum proposito adulterium committit, potius avari nomine quam adulterij crimine digni iudicatur.

Elegans avari & adulteri dissimilitudo

C A P. I I I.

- An iustitia tribuens sit medium geometricum?*
- An proportio munerum respondere debeat dignitati personarum?*
- An honor tribuendus sit regibus ob solam virtutem?*

Digna res est iustitia (ut ait Plato) virtus in usu sed constans & perpetua eiusdem cernitur. actio omnium virtutum dignitatem superat.

Summa se-
quentis libri.

In distribu-
ente iustitia
quatuor spe-
ctanda.
Res,
Personæ,
Merita,
Proportio.

superat. Ut enim gladius non in vagi-
na sed in manu prodest; ita virtus non in
mente sed in actu vsq; cernitur. Quare
non satis iam est definiisse iustitiam, nisi
etiam adhibeantur quædã nunc sequen-
tia præcepta: in quib. veluti motus æqui-
tatis & iustitiæ ad quietẽ reipublicæ ex-
plicetur. Hinc pauca numero, sed fructu
plenæ deinceps mouentur quæstiones;
quarum aliæ actum, aliæ materiam, aliæ
proportionem, omnes deniq; fructũ &
excellentiã iustitiæ nobis proponunt.
Inter quas prima est, an in distribuyente
iustitia ponenda sit geometrica propor-
tio, hoc est, an impar & inæqualis bono-
rum communium, veluti ex ærario ciui-
tatis desumptorum, pro prudẽtia magi-
stratus sit adhibenda partitio? si philoso-
pho credatur, affirmandũ est. Cæterũ
in hac diuisione rerum spectanda sunt
quatuor, res ipsæ, personæ, personarum
merita, & proportio: quæ quatuor mini-
ma in textu vocantur. Verbi causã, Res
sunt quæ distribuuntur, personæ quibus
munera & dignitates reipub. debentur, p-
sonarũ merita sunt quæ præcipuè ad vir-
tutem

tutē referuntur, proportio deniq; est (vt ^{Vt iustitia sic} ita loquat) rerum ipsarum quātitas, quā ^{proportio est} in distributione obseruatur. Sed attēde. ^{duplex.}
 Nā hęc proportio duplex est, rerum ac
 rationū: illa in cōmutante iustitia, hęc in
 distribuēte cernitur: illa arithmetica &
 in cōmutabilem equalitatē sine respectu
 personarum, hęc geometricā & cōmu-
 tabilē æquitatem cum respectu merito-
 rū munerūq; respicit. Cōmutans. n. iusti-
 tia nō querit, q̄s fecerit, princeps an sub-
 dit⁹, diues an pauper, magistratus an ciuis,
 doctus an ignarus, bonus an malus, vir an
 mulier: sed hoc solū conatur sine perso-
 narū acceptione, damnū & iniuriā, plus
 & minus iudicij lance pōderare, & equa-
 litatis legere sarcire: vt habetur in 4. c. hu-
 ius libri. Verba philosophi sūt ista, Nihil
 interest vtrū bonus vir scelestū spoliaue-
 rit, an bonū improbus: lex enim damni
 solūm spectat dissimilitudinē, &c. Est er-
 go distribuens iustitia mediū geometri-
 cum, definiturq; habitus inclinans fle-
 ctensq; hominem ad distribuendū, bo-
 na cōmunia reipub. puta honores, mu-
 nera, & diuitias secundū merita virtutis
 & pro-

& proportionem rationis: quę proportio est, vt habetur in textu, aut coniuncta, si rebus & personis in aliquo termino iustitię deuinctis, aut disiuncta si rebus ac personis nullo equitatis medio copulatis applicetur. Exemplū est apud philosophū difficile, sed facilius sic explicatur. Ponatur A, pro viro cōsulari. Ponatur B, pro dignitate eidē viro propter virtutē debita. Ponatur C, pro ipsa virtute, quę est veluti mediū viri ac dignitatis. Ponatur D, pro ipsa proportionē rationis. Nūc vt A. i. vir cōsularis refertur ad B, id est ad dignitatē, ita & A & B, id est vir cōsularis & dignitas ad C. id est ad virtutē referūtur. Sic tamē vt in D, id est, in proportionē rationis tāquā in medio geometrico & quoad nos hęc omnia deuinciantur. De hac Analogia alia iā mouetur quęstio, An proportio munerū & bonorum respōdere debeat dignitati personarum? soluitur hęc dubitatio vno verbo, nēpe quōd dignitas sit duplex, alia absoluta, alia comparata: illa in sola virtute, hęc in fragili natura ac blandiente fortuna constat: illa summos honores per se meretur, hęc etiam in

Quęstio. 1.

in politico v
in natura e
cum in cel
principes
quam bon
obediens
ustip
enim ve
denit
ris vi
alio h
pub p
difficil
honor
custodi
reipub
diuida
es con
ria ma
Postre
teimus
merito
natura
re. Nam
cundum
beatur hon

in politico vsu ciuitatis loca excelsa quaerit. Natura enim saepe honorem tribuit, cum successione potius quam electione principes creari voluit, quibus tam malis quam bonis omnem honorē, omnemq; obedientiā praestare oportet: quia totius reipub. personam induerunt. Verum enim verò in hoc maximè cādor ac prudentia magistratus perspicitur, si pro meritis virtuū ac scientiarum (quas honores alit) homines in theatrum ac lucem reipub. pertrahantur. Sed (proh dolor) quā difficilis est bonis ac studiosis hominib. honoris via, quā periculosa dignitatis custodia, quantam iacturam tum sentit respub. cum perniciosis ciuib. eiusdem diuidantur beneficia? Hoc tamen toties contingit, quoties distribuentis iustitiae manu ciuitatis clauēs non tenentur. Postremam dubitatiunculam obiter retextimus, nempe Regibus non solum ex merito virtutis, sed etiam ex praescripto naturae ac ciuitatis, honorē tribui debere. Nam quamuis soli virtutis actioni secundum philosophū per se & vi sua debeat honor, lege tamen naturae, quae sã-

Vsus distribuentis.

Quaest. 5.

Aa guis

guinis successione multis imperium tradidit, legeq; iustitiæ, quæ idem imperium ad tollendum omnis ambitionis periculum confirmavit, obstringimur, nec non tenemur summos honores regibus nostris demandare.

Distinctio secunda questionis.

Medium distribuentis iustitiæ a medio commutantis quomodo differat.

Quia medium distribuentis ponderatur, secundum merita personarum, at medium commutantis iustitiæ non item.

Quia personæ commutantes sunt ante commutationem æquales in ordine ad rem commutabilem, at in distribuendo non sunt, nam si Socrates plus duplo laboraverit quam Plato, plus duplo dignitatis ei debetur.

Quia commutans detrahendo & addendo rei proportionem spectat, ut damnum & lucrum, plus & minus ad æqualitatem reuocet, sed ita in distribuyente iustitiæ non agitur, quæ acceptionem personarum & terminorum ponderat.

Distinctio secunda questionis.

Rei & sic semper dignitati personarum non æquivalet.

Proportio est duplex } Rationis, quæ est geometrica præmiorum ac honorum distributio, prout merita hominum postulant, & iustitiæ distribuens præscribit, & sic æquivalere debet.

Distim-

Distinctio tertiae quaestionis.

Regi tribuendus est honor, aut	{ Absolutè, si vir bonus sit. { Comparatè, siue sit bonus siue malus propter officium, repræsentat enim.	{ Totam ciuitatem quam ledere nō licet. { Diuinam iusticiam & equitatē, cui resistere nō oportet.	Regi etiam malo tribuendus est honor.

Argumenta in primam quaestionem,

Opp.

Iustitia tribuens multitudini nocet : ergo non est virtus, & ex consequenti non est medium. Antecedens probatur quia distribuendo bonum commune quod est totius populi ac multitudinis, veluti ararium exhaurit & consumit.

Resp.

Non exhaurit gazam ciuitatis, sed pro virtutis merito, opes eiusdem honoresq; prudenter ac moderatè distribuit.

Opp.

Opus iustitiae est suum cuiq; reddere, sed distribuens iustitia non suum sed nouum, non proprium sed commune ac publicum bonum tribuit: ergo non est proprie appellanda iustitia.

Resp.

Suum & proprium tribuit : Nam bonum quod est totius, est etia quodam respectu partu, si mereatur. Est

As 2 enims

enim inter totum & partes quadam consensio ac veluti reciprocatio.

Opp.

Consideratur dignitas persone in commutante iustitia non minus quam in distribuyente: ergo hoc discrimen utriusque mediè male in textu assignatur. Antecedens probatur quia docente philosopho non licet principem percutientem repercutere: quod quidem non diceret, si dignitatis nulla in commutante iustitia haberetur consideratio.

Resp.

Princeps cur non sit percutiendus. In commutante iustitia non attenditur dignitas personarum, sed æqualitas inæqualitasque rerum, ut puta damni & lucri. Quod verò non liceat principi percutienti vim inferre, non dicitur respectu dignitatis, sed respectu læsæ communitatis, quæ vulnerato principe maximum damnum ac nocumentum patitur. Iustitia in hoc casu non dignitatē viri, sed inæqualitatem damni respicit.

Opp.

Omnis virtus est medium geometricum & quoad nos: ut docetur in secundo libro: ergo hoc discrimen mediocritatis in tractatu iustitiæ male assignatur.

Resp.

Omnis virtus est medium quoad nos, si actum spectes, non tamen ita se res habet, si vel habitum vel proportionem consideres in commutatione rerum.

Argu.

Argumenta in secundam quaestionem.

Opp.

Virtus nunquam satis remunerari potest: ergo proportio munerum viri boni ac studiosi dignitati respondere non potest.

Resp.

Et si re non potest, rationis tamen lege potest.

Opp.

Est respectus personarum secundum instiriam distribuentem, qui (vt ait philosophus in textu), saepe seditionem parit: ergo non videtur in ea obseruari proportio.

Resp.

Est respectus, sed secundum prudentiam, vt quisque pro merito virtutis ad dignitatem in republica aditum patentem habeat.

Argumenta in tertiam quaestionem.

Opp.

Laus & honor definiuntur, reuerentiae extrinsecus data hominibus in signum virtutis, qua alijs praeuolent: ergo malis regibus non debentur.

Resp.

[Viri, quæ honestã vitam & decoram reddidit
& huic honor & laus per se debentur.

Nota.

Est vir
tudo-
plex,

Officij, quæ
aliquando

in malociue
ac rege esse

potest, vt

habetur in
politicis &

huic etiam
laus honor-

que debetur
respectu

Natura, quæ sanguinis suc-
cessione hanc dignitatem
dedit.

Ciuitatis, cuius personam rex
semper induit.

Diuine iustitiæ, quæ malis re-
gibus in scelera aliquando
hominum iuste animad-
uertit, quibus resistere est,
quantum in nobis est, di-
uinam providentiam tol-
lere.

Opp.

Maxima mala grauissimam ex præscripto iustitiæ
merentur pœnã: sed mali principes maxima sunt mala
(cum in perniciem totius ciuitatis tendant) ergo ma-
ximam merentur pœnam, id est, ignominiam, & pro-
inde sequitur quod honore non sint afficiendi.

Resp.

Reges soli
deo subijci-
untur.

Attendendū est, quod reges nemini subijciantur ni-
si deo & natura. Nã illis tota respublica tantum equal-
is est, multitudo verò inferior: cum ergo neq; par in pã-
rem, neq; inferior in magistratum aut horit atē habeat
relinquitur in ratione iustitiæ, quod nemo principi aut
pœnã infligat, aut ignominia notã inurat. Quare si ma-
li (vt

li (vt sapē) cōtingat principes, ex aequitate iuris est, vt propter causas superius allatas debito honore insigniatur Furor ergo est arma in regē sumere, ac maiestatis violētās manus inferre Hoc Dauid in reprobū Saulem non fecit, quē his potuit transfigere: sed in eum qui simulauit se obruncasse regē, grauius animaduertit. e-
 ūg, propter audax facinus simulatū morte multauit.

Regi violen-
 tae manus in-
 ferendae non
 sunt.

CAP. IIII.

An iustitia commutans sit medium rei inter
 damnum & lucrum?

An specie distinguatur à distribuente?

An iudex, damnum, & lucrum rectē defini-
 antur?

SEquitur vt de commutante iusti-
 tia nunc disputemus, quae in contras-
 hendis rebus tam voluntarijs quàm non
 voluntarijs cernitur: vt enim distributio
 honorum cum prudentia magistratus, i-
 ta commutatio rerum cum prudentia
 iudicis ac moderatoris, plurimū ad fo-
 rensem ciuitatis statum corroborandū
 pertinet. Quippe si in contractib. vt in
 honorib. non obseruetur aequitatis pro-
 portio, proculdubio statim accensa vel-
 uti seditionis face summa inter ciues sub-
 oriretur cōtentio. Sed vt textū philoso-
 phi in hoc capite referemus, alienū non

Quorū
 spectat com-
 mutatio.